

KOMMENTARER TIL AKSJONÆR- OG SAMARBEIDSAVTALE FOR TANNLEGEPRAKSIS

Denne avtalen er et anbefalt utgangspunkt for aksjonær- og samarbeidsavtaler i tannlegepraksis, hvor tannleger eier et driftsselskap sammen. Avtalen må imidlertid utfylles og tilpasses samarbeidsforholdene i det enkelte tilfelle. Avtalen bør gjennomgås og tilpasses partene i samarbeid med ekstern advokat.

Avtalen regulerer situasjonen der eiere av to eller flere selvstendige tannlegevirksomheter går sammen om å eie utstyr/drifte fellestjenester til bruk i deres tannlegevirksomheter. Fellestjenestene legges i et felles eid driftsselskap som er organisert som et aksjeselskap (AS). Avtalen regulerer i tillegg samarbeidet mellom aksjonærenes tannlegevirksomheter.

Hensikten med driftsselskapet/aksjeselskapet er ikke å generere utbytte, men å tilrettelegge for at hver tannlege/tannlegevirksomhet har det som behøves til egen inntjening.

Avtalen er beregnet på en situasjon der aksjonærene/tannlegene ikke er ansatt i driftsselskapet, men hvor de betaler et nærmere avtalt beløp for å disponere lokaler, utstyr og øvrig materiell som eies eller leies av driftsselskapet.

Det skal ikke drives tannlegevirksomhet i driftsselskapet, men i aksjonærenes egne virksomheter. Pasientbehandling og fakturering av pasientene besørges av hver aksjonær (tannlegen selv eller selskap eid av denne), og ikke av driftsselskapet.

Det anbefales at avtalen gjennomgås og slutføres i samarbeid med ekstern advokat da det ofte vil være behov for individuelle tilpasninger og avklaringer.

Innhold

1. Innledning	3
2. Selskapsform.....	3
3. Driftsselskap og graden av fellesløsninger	3
4. Driftsselskap og eiendom.....	4
5. Aksjeselskap med full virksomhet (ikke driftsselskap)	5
6. Driftsselskap og merverdiavgift – MVA	5
7. Bakgrunnen for å inngå aksjonæravtaler.....	6
8. Aksjonæravtalens forhold til selskapets vedtekter	7
9. Forholdet mellom aksjonæravtalen og aksjelovens bestemmelser	7
10. Kort om verdsettelse av aksjer	7
11. etableringsklausuler/karanteneklausuler	9
12. Kommentarer til enkelte bestemmelser i avtalen	9

1. INNLEDNING

Organisering og drift av tannlegevirksomhet har endret seg over tid, fra å være «solo-praksiser» der tannlegen driver alene, eventuelt i samarbeid med én assistenttannlege, til at flere tannleger jobber sammen i ulike samarbeidsformer. Et slikt samarbeid kan være begrenset til at man er etablert i samme lokaler, og slik at hver tannlege har egen leieavtale med utleier, og også ellers opptrer selvstendig og eier eget utstyr alene og har egne ansatte. Det kan imidlertid også være et mer omfattende samarbeid, som kan være mer eller mindre formaliserte kontorfellesskap.

Mange kontorfellesskap har valgt å eie en del utstyr sammen, har felles resepsjon og felles løsninger i forhold til profilering og felles innkjøp av forbruksmateriell m.m. Slike kontorfellesskap har erfaringsmessig ofte vært lite formalisert, og ofte uten skriftlige avtaler, men med en underliggende enighet om deling av visse utgifter.

Vi har sett eksempler på situasjoner der tannleger i slike kontorfellesskap med uformelt samarbeid har fått problemer med å avklare hvordan uenigheter skal løses når det oppstår samarbeidsproblemer. Det kan også bli problematisk å avklare hvem som har rett til eiendeler, rett til bruk av lokalet, rettigheter til nettsider, rettigheter til telefonnummer, og uenigheter om hvem som hefter for forpliktelser i leasingavtaler m.m., når slike forhold ikke er avklart og regulert i en eller annen form for avtale.

Hvis felleisløsningene og investeringene har noe omfang så kan det være hensiktsmessig at dette formaliseres i et selskap. Hensikten med et slikt selskap vil da være å legge til rette for at tannlegene har det de trenger for å drive tannlegevirksomhet.

2. SELSKAPSFORM

Dersom man velger å etablere et selskap sammen for slike felleisløsninger så må man også ta stilling til hvilken selskapsform man ønsker og finner hensiktsmessig. Denne avtalen gjelder for et aksjeselskap. En undersøkelse utført for Akademikerne i 2015 viser at under 3% av selskaper eid av tannleger er organisert som ansvarlige selskaper med fullt personlig ansvar for eierne (ANS) eller såkalt selskap med delt ansvar der ansvaret er begrenset til eierbrøk (DA). Aksjeselskaper er blitt den klart vanligste måte å organisere seg på når man skal eie en virksomhet sammen med andre.

3. DRIFTSELSESKAP OG GRADEN AV FELLESLØSNINGER

Denne aksjonæravtalen er beregnet på en situasjon hvor aksjonærene (tannlegene) etablerer et rent driftsselskap. Tannlegene vil med denne modellen være selvstendig næringsdrivende i egne selskaper, og ikke ansatt i det felles aksjeselskapet avtalen gjelder.

Hensikten med aksjeselskapet (driftsselskapet) er å være et instrument for felles innkjøp og stille til rådighet ressurser som lokaler, felles utstyr, eventuelt noen ansatte som yter fellestjenester og eventuell felles profilering o.l. Aksjonærene (tannlegene) skal selv besørge fakturering av egne pasienter. Tannlegens inntekter forblir i tannlegens egen virksomhet, og tannlegen betaler en leie til (altså kjøper ikke tjenester fra) driftsselskapet for å dekke driftsselskapets utgifter.

Hensikten med aksjeselskapet er ikke å generere utbytte, men å tilrettelegge for at hver tannlege har de ressurser vedkommende trenger for å utøve sin egen tannlegepraksis.

Denne aksjonæravtalen kan benyttes ved nystartede driftsselskap, men kan også anvendes i de tilfellene der tannlegene allerede har et kontorfellesskap med andre tannleger og ønsker å formalisere dette. Et praktisk utgangspunkt er at tannlegene i slike tilfeller har eget utstyr og har ansatt hjelpepersonell i egen virksomhet. Aksjonæravtalen her tar utgangspunkt i en slik situasjon, og det er derfor lagt opp til at tannlegen har det meste av utstyret (som for eksempel unit) og ansetter hjelpepersonell i egen virksomhet, mens det vil være fellesløsninger i forhold til røntgen og steril, venterom, resepsjon m.m. som vanligvis vil ligge i driftsselskapet.

Hvor mye av utstyret, forbruksmateriell og fellesløsninger som skal gjøres i fellesskap og tilhøre selskapet, må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Partene må diskutere grundig og ta stilling til hva man vil ha av felles løsninger, med hensyn til f.eks. resepsjon, venterom, røntgen, steril, journalsystem, telefon- og it-løsninger og markedsføring.

De største stordriftsfordelene vil man kanskje få ved å ha mest mulig felles løsninger, og eie det meste av utstyr sammen, ha felles profilering utad og hvor hjelpepersonell er ansatt i selskapet. Dersom hjelpepersonell er ansatt i selskapet vil det kunne være lettere å styre ressursbruken av disse, enn når hver tannlege har ansatt hjelpepersonell i egen virksomhet. Det vil også kunne være lettere å ha en enhetlig lønns- og personalpolitikk dersom man ansetter alt hjelpepersonellet i selskapet.

Det kan imidlertid også oppstå problemstillinger i forhold til arbeidsmiljølovens regler om virksomhetsoverdragelse, dersom hjelpepersonell er ansatt i driftsselskapet og en tannlege avslutter sin virksomhet der og etablerer seg på nytt et annet sted. Det kan ikke utelukkes at hjelpepersonell som primært har jobbet for denne tannlegen kan ha krav på å bli med vedkommende til ny praksis. Avhengig av forholdene i den konkrete sak, kan det bli reist spørsmål om hvorvidt det er driftsselskapet eller virksomheten til tannlegen som er den reelle arbeidsgiver.

4. DRIFTSSELSKAP OG EIENDOM

Det anbefales at driftsselskapet ikke eier eiendommen og lokalene som tannlegevirksomhetene utøves fra, men i stedet inngår en leieavtale for disse.

Alternativt kan det være en god investering at tannleger eier eiendom sammen, men det anses hensiktsmessig at dette eventuelt organiseres i et eget eiendomsselskap, som så leier ut til driftsselskapet på kommersielle vilkår. Det er flere grunner til dette. Det kan for det første være hensiktsmessig å kunne ta inn en ny medeier i driftsselskapet uten at dette også skal bety at vedkommende har krav på å bli medeier i eiendommen. For det andre vil det ved eventuell konflikt mellom samarbeidspartene være mer komplisert og langt dyrere å løse ut en medeier i driftsselskapet hvis verdien av eiendommen også er en del av aksjenes «virkelige verdi» (se mer om dette under punkt 10 nedenfor). For det tredje vil det kunne være en fordel når tannlegene på ett eller annet tidspunkt avslutter sin virksomhet i driftsselskapet f.eks. går av med pensjon, at man fortsatt kan sitte som eier i et eiendomsselskap og få inntjening fra dette.

5. AKSJESELSKAP MED FULL VIRKSOMHET (IKKE DRIFTSSELSKAP)

Alternativet til denne strukturen med et driftsselskap kan være at aksjeselskapet kan eie alt av utstyr, ansette hjelpepersonell, fakturere pasientene, stå for alt vedlikehold og innkjøp.

Med denne modellen kan aksjonærene (tannlegene), i tillegg til å være aksjonær i klinikkelskapet, også være ansatt i selskapet. Tannlegen vil da få utbetalt lønn gjennom selskapet som ansatt arbeidstaker, og eventuelt få utdelt utbytte fra selskapet i egenskap av eier av aksjepost.

Et slikt aksjeselskap vil kreve andre løsninger enn det som er foreslått her. Det vil blant annet kunne være utfordrende å regulere situasjonen der en tannlege både er ansatt og eier, hvis det oppstår en situasjon der selskapet vil gå til oppsigelse av vedkommende. Vurderingene rundt mislighold, forkjøpsrett og eventuell plikt til å overta andre eieres aksjeposter vil også måtte vurderes i lys av slike forhold.

Verdsettelsen av et slikt selskap vil også være vesentlig forskjellig fra verdsettelsen av et rent driftsselskap med begrensede eiendeler og inntekter.

Det kan også være en utfordring å regulere utbetaling av eventuelt utbytte i situasjoner der tannlegene har forskjellig arbeidsinnsats, eller det av andre grunner er store variasjoner i hvor stor omsetning tannlegene har generert i selskapet, f.eks. knyttet til pasientportefølje, sykefravær mv.

6. DRIFTSSELSKAP OG MERVERDIAVGIFT – MVA

Tannleger har et unntak fra plikten til å betale merverdiavgift på den leien som betales for bruk av utstyr og tilgang til pasientportefølje jf lov om merverdiavgift § 3-2 nr 4. Unntaket fra merverdiavgiftsplikten omfatter også tilfeller der selvstendig næringsdrivende tannleger i kontorfellesskap beslutter å danne et felles driftsselskap, som så yter tjenester til hver av tannlegene.

Forutsetningen er at de tannlegene det angår selv yter tannhelsetjenester i virksomheten, at tannlegene er eiere, og at driftsselskapet ikke tar påslag av en slik størrelse at det fremstår som tilnærmet vanlig kommersiell utleievirksomhet.

Skattedirektoratet har opplyst at det ikke er aktuelt å fastsette en administrativ norm for eierandelens størrelse. For mer informasjon om tannleger og merverdiavgift se artikkel i Tidende nr 5 fra 2006: *Momssaken ved veis ende - slik ble reglene.*

(<http://www.tannlegetidende.no/i/2006/5/dntt-192287>)

Det kom ny merverdiavgiftslov i 2009 men reglene i forhold til tannleger og fritak for merverdiavgiftsplikt på leie i slike situasjoner er likt.

Det er viktig å merke seg at leie fra driftsselskapet kun er fritatt for merverdiavgift dersom man også er eier i selskapet. Den delen av leien som kan relateres til leie av utstyr og eventuell tilgang til pasientportefølje (hvis driftsselskapet har portefølje) vil være merverdiavgiftspliktig hvis leietaker ikke er medeier.

7. BAKGRUNNEN FOR Å INNGÅ AKSJONÆRAVTALER

Aksjonæravtaler er et nyttig redskap for å regulere aksjonærenes roller og rettigheter i et aksjeselskap. Dette gjelder særlig i forholdet eierne imellom, men også overfor långivere og andre som ikke eier aksjer i selskapet. Ved å inngå en aksjonæravtale vil man minimere sjansen for fremtidige tvister mellom aksjonærene ved at løsningen på enkelte situasjoner allerede fremgår av avtalen.

Aksjonæravtalens formål vil kunne variere med selskapets formål/art og antall aksjonærer, men gjelder i hovedsak regulering av aksjonærrettigheter slik som:

- (i) Økonomiske rettigheter – dette omfatter først og fremst retten til utbetaling på aksjer (utbytte);
- (ii) Forvaltningsrettigheter – drift av selskapet, styresammensetning og stemmerett på generalforsamlingen;
- (iii) Overdragelse av aksjer; forkjøpsrett, salgsplikt og tvunget eierskifte; og
- (iv) Tvisteløsning.

Det bemerkes at partene alltid i konkrete situasjoner kan inngå avtaler som avviker fra det som er bestemt i aksjonæravtalen, men de involverte må da være enige om det. Aksjonæravtalens formål er å være et instrument for å løse uenigheter og konflikter der partene ikke enes om hvorledes konkrete spørsmål eller situasjoner skal håndteres.

8. AKSJONÆRAVTALENS FORHOLD TIL SELSKAPETS VEDTEKTER

Lov om aksjeselskaper inneholder regler om at alle aksjeselskaper skal ha vedtekter og oppstiller minimumskrav til hva slike vedtekter skal inneholde.

Vedtektene regulerer selskapets rettsforhold, mens aksjonæravtalen bare direkte regulerer forholdet mellom aksjonærene. Aksjonæravtalen vil likevel ha betydning for selskapet ved at aksjonærene kan forplikte seg til å bruke eierposisjonen i henhold til avtalen.

Vedtektene er offentlige og mange velger også av denne grunn å ha en mer omfattende aksjonæravtale i tillegg til vedtektene.

Dette utkastet til aksjonæravtale er i tillegg til en ordinær aksjonæravtale også en regulering av samarbeidet mellom tannlegenes virksomheter. Dette er det unaturlig å regulere i vedtektene som skal angå selskapet i seg selv.

Også forhold som fordeling av styreplasser, forkjøpsrettigheter, krav til at aksjonær må være tannlege med autorisasjon og drive virksomhet, misligholdsbeføyelser og regler for verdsettelse av aksjene er det naturlig å regulere i en aksjonæravtale og ikke i vedtektene.

Aksjonæravtalen vil mellom aksjonærene være en mer detaljert regulering av selskapsforholdet enn det som følger av selskapets vedtekter. Ved motstrid mellom avtalen og vedtektene vil avtalens bestemmelser gjelde mellom partene.

9. FORHOLDET MELLOM AKSJONÆRAVTALEN OG AKSJELOVENS BESTEMMELSER

Ved vurderingen av om aksjeloven skal gå foran en aksjonæravtale, eller omvendt, må en gå inn å tolke den aktuelle lovbestemmelsen. Hvis lovbestemmelsen beskytter kreditor og andre tredjemannsinteresser, eller det er en preseptorisk lovregel (dvs. en lovregel som man ikke kan avtale seg bort fra), vil aksjonæravtalen måtte vike ved en eventuell motstrid.

Hvis derimot bestemmelsen kun regulerer forholdet mellom aksjeeierne, og bestemmelsene ikke er preseptoriske, vil aksjonæravtalens avtalefrihet slå igjennom og aksjonæravtalen vil gå foran ved motstrid. Resultatet avhenger altså av en tolkning av den enkelte lovbestemmelse.

10. KORT OM VERDSETTELSE AV AKSJER

Ved overdragelse av aksjeposter kan det bli spørsmål om hvordan aksjene skal verdsettes. Ved ordinært salg av en eierandel vil man oftest ha en avtalt pris mellom selgende aksjonær og kjøper. Når en aksjonær skal benytte seg av en forkjøpsrett er det i slike tilfeller naturlig at den som vil benytte seg av forkjøpsretten må betale samme pris som er avtalt med kjøper, og på samme vilkår. Dette er utgangspunktet i avtalen, se punkt 7.4.3.

I andre tilfeller der man ikke har en slik avtalt pris, så er aksjelovens og aksjonæraftalens utgangspunkt at aksjene skal verdsettes til «virkelig verdi», se punkt 7.4.5. Det er flere måter å fastsette aksjenes virkelige verdi, og det er viktig at aksjonærene i forkant er enige om en modell for verdsettelse.

Dette vil etter denne avtalen for eksempel gjelde:

- Ved bruk av forkjøpsrett når det er avtalt overdragelse av aksjepost men ikke avtalt kjøpesum, jf punkt 7.4.5
- Når Aksjonær gjør bruk av kjøpsopsjon til å overta aksjene til en aksjonær som avslutter sin praksis tilknyttet Driftsselskapet jf punkt 7.5.2.
- Ved tvunget eierskifte som følge av mislighold av avtalen, jf punkt 8.2.

I juridisk teori¹ er det omtalt at aksjeeieren skal ha et vederlag som er økonomisk sett rimelig, alle forhold ved aksjen tatt i betraktning. Det skal i henhold til dette være «*det beløp som en kjøper med fullstendig og korrekt informasjon om selskapets stilling og utvikling ville betale for selskapets virksomhet og eiendeler, fordelt på aksjer*». Dette vil da kunne bygge både på avkastningsverdi for selskapets virksomhet og verdien av eiendelene i selskapet.

Et alternativ kan være at det kun tas hensyn til de underliggende verdier i selskapet, herunder at det tas hensyn til eventuell gjeld – hva eiendelene er verdt.

I den situasjonen denne avtalen er ment å regulere, så er det snakk om et rent driftsselskap hvor inntektene er begrenset til leieinnbetaling fra partene. De store inntektene fra tannlegevirksomhetene ligger i partenes egne virksomheter. Dette kan gjøre det vanskelig å beregne aksjenes «virkelige» verdi i forhold til avkastning.

Hva som er aksjenes «virkelige verdi» kan lett bli gjenstand for diskusjon, og vil også være avhengig av skjønn, med mindre partene er enige om en modell for verdsettelse.

Partene oppfordres til å diskutere hva man mener skal være grunnlag for beregning av aksjenes verdi.

Avtalen legger uansett opp til at dersom partene ikke blir enige om hvilken verdi som skal legges til grunn, så skal det gjøres ved skjønn av en nemnd oppnevnt av partene i henhold til avtalens punkt 11.3.

---

¹ Aarbakke m.fl: Aksjeloven og allmennaksjeloven, Kommentartutgave, 2. utgave (Oslo 2004)

11. ETABLERINGSKLAUSULER/KARANTENEKLAUSULER

Vi ser at mange tar inn i avtaler om samarbeid mellom næringsdrivende tannleger at det skal være et etableringsforbud i et nærmere angitt område en viss periode etter at samarbeidet er avsluttet. Partene oppfordres til å være bevisst i forhold til om de virkelig har behov for etableringsrestriksjoner. Eventuelt behov for konkurranseklausul ved opphør av samarbeidet må vurderes konkret. Avtalen legger opp til at det skal være klart hvilke pasienter som «tilhører» den enkelte tannlege og behovet for etableringsrestriksjoner og andre konkurranseklausuler antas å være mindre aktuelt her enn i andre samarbeidsformer.

Tannleger har i utgangspunktet fri etableringsrett. Dette innebærer at en tannlege etter opphør av en samarbeidsavtale i utgangspunktet kan etablere seg fritt, med mindre noe annet er avtalt.

Konkurranseloven setter begrensinger og en karanteneklausul må begrenses både i tid og geografisk utstrekning. Konkurransetilsynet erkjenner at praksiseiere på visse vilkår kan ha behov for å beskytte seg mot pasientlekkasje.

12. KOMMENTARER TIL ENKELTE BESTEMMELSER I AVTALEN

Til punkt 2 Bakgrunn og formål

Her beskrives etableringen av og formålet med selskapet, som vil være relevant ved en eventuell tolkning av avtalen. Klausulen må utfylles i henhold til de konkrete forholdene.

Til punkt 2.1 Driftsselskapets formål.

Det er tatt utgangspunkt i at selskapet er nystiftet. Dersom man tar utgangspunkt i et eksisterende selskap, bør dette beskrives i dette punktet.

Det er presisert at driftsselskapets formål er å tilrettelegge for at tannlegene har det de behøver til egen tannlegevirksomhet. Det er også presisert at Driftsselskapet ikke skal ha som formål å akkumulere verdier og dele ut utbytte. Inntektene skal ligge i tannlegenes egne virksomheter.

Dette betyr også at verdien for tannlegene knyttet til aksjeposten i stor grad er retten til å være i lokalene og drive virksomhet der.

Det er presisert at driftsselskapet skal leie lokaler. Det vises her til det som er sagt ovenfor i hovedpunkt 4 om «Driftsselskap og eiendom». Dersom det er aktuelt også å eie lokaler og eiendom sammen anbefales det at dette organiseres i et eget eiendomsselskap.

Det er presisert at man må være praktiserende tannlege for å kunne eie aksjer i driftsselskapet. Dette betyr at man ikke kan ha rene investorer som eiere.

Til 2.2 Driftsselskapets aksjekapital

Her gjenstår det å fylle inn selskapets totale aksjekapital, det totale antall aksjer og hver pålydende beløp for hver aksje. Disse tallene vil fremgå av selskapets stiftelsesdokument og/eller vedtektene.

Til punkt 2.3 Andre forhold mellom Driftsselskapet og aksjonærene

Det legges opp til at f.eks. lån mellom aksjonær(ene) og selskapet, og eventuelt andre avtaler mellom aksjonær(ene) og selskapet presiseres her. Aksjelovens § 3-8 har regler for når selskapet kan erverve «eiendeler, tjenester eller ytelser» fra en aksjonær m.v. Det spiller ingen rolle om ervervet skjer i tilknytning til at selskapet stiftes, i forbindelse med en kapitalforhøyelse, eller senere.

Dersom det foreligger ansvarlige lån, avtaler mellom selskapet og aksjonær(ene) m.m. kan dette presiseres her. Og dersom det foreligger særlige forpliktelser til å gjøre innskudd i annet enn penger (f.eks. utstyr) eller innskudd utover aksjekapital og overkurs ved stiftelsen, eller forpliktelser til å foreta utbetalinger (utbytte) til aksjonærene, kan dette også presiseres her.

Dersom slike lån eller avtaler ikke eksisterer slettes punkt 2.3 i avtalen.

Fra oktober 2015 er slike lån beskattet som utbytte og derfor mindre aktuelt enn tidligere.

Til punkt 3. Forrang og aksjonærenes lojalitetsplikt

Punktet skal sikre at aksjonærene oppfyller sine forpliktelser etter avtalen.

Til punkt 4 – Driftsselskapets ledelse

Alle aksjeselskaper skal ha et styre. Hvor mange styremedlemmer det skal være kan avhenge av størrelsen på selskapet og antall ansatte m.m. I avtalen her legges det opp til at alle aksjonærene har rett til en styreplass eller kan utnevne ett styremedlem.

Styrets oppgaver er blant annet å sørge for en forsvarlig organisering av virksomheten, holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling og påse at selskapets virksomhet, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll, jf. aksjelovens § 6-12. Styret skal også føre tilsyn med den daglige ledelse og selskapets virksomhet for øvrig, iht. aksjelovens § 6-13.

Hvorvidt det er nødvendig eller ønskelig å ansette en daglig leder, og eventuell fordeling av oppgaver mellom denne og styret, må vurderes konkret.

Til punkt 4.1 Daglig ledelse

Vedrørende daglig ledelse er det satt inn to alternative reguleringer, hvor den som passer i det konkrete tilfellet skal inntas, mens det andre alternativet slettes fra avtalen.

Det er styret som vurderer behovet for å ansette en daglig leder.

Alternativ 2 forutsetter at det ansettes en daglig leder i selskapet som mottar lønn. Det er ikke noe i veien for at dette kan være en av aksjonærene.

Til punkt 4.1.2

Dersom det ikke ansettes daglig leder så må de oppgavene som ellers går inn under den daglige ledelsen fordeles mellom og utføres av aksjonærene. I 4.1.2 er det satt opp forslag til arbeidsoppgaver som bør fordeles, men det kan også tenkes andre oppgaver.

Dersom en eller flere aksjonærer påtar seg flere oppgaver eller særlig arbeidskrevende oppgaver i forhold til de øvrige aksjonærene, bør det vurderes om dette skal innebære en reduksjon av andel felleskostnader som innbetales til selskapet for den/de aktuelle aksjonæren(e). Dette bør i tilfelle tas inn skriftlig i avtalen under punkt 4.1.

Det er ikke uvanlig å la disse oppgavene gå på rundgang slik at aksjonærene har ansvar for noen oppgaver en periode for så å bytte ansvarsområde senere.

Til punkt 4.2 Styret

Det er styreleders plikt å kalle inn til styremøte når det foreligger saker som skal behandles i styret, eller dersom de andre styremedlemmene eller daglig leder krever det.

Styret er beslutningsdyktig når mer enn halvparten av styret deltar i styrebehandlingen, men det er en forutsetning at alle styremedlemmene har blitt innkalt til møtet. Vedtektene kan fastsette strengere krav i forhold til beslutningsdyktighet. Styret tar normalt beslutninger med alminnelig flertall, men vedtektene kan stille strengere krav. Avtalen her setter krav til enstemmighet i visse styrebeslutninger. Jf. pkt. 4.2.5

Til punkt 4.2.1

Her presiseres det at alle aksjonærene har rett til plass i styret eller kan utpeke en styrerepresentant. Etter reglene i aksjeloven må styret i selskaper med aksjekapital på over 3 millioner ha minst 3 medlemmer. I selskaper med lavere aksjekapital kan styret bestå av ett eller to medlemmer. Har styret ett eller to medlemmer, skal det velges minst ett varamedlem. Det er i avtalen lagt opp til at alle aksjonærene har plass i styret eller kan utpeke en styrerepresentant.

Til punkt 4.2.4

Her presiseres det at styrets leder skal ha dobbeltstemme ved stemmelikhet. Dette er også utgangspunktet i aksjeloven. Dette kan fravikes ved bestemmelse i vedtektene.

NB! Dersom denne klausulen blir stående (dvs. at det ikke gjøres unntak fra dette i selskapets vedtekter), og selskapet kun har to styremedlemmer, vil styrets leder (og dermed i praksis den aksjonæren som har utnevnt styrets leder) alltid ha siste ordet i en konkret avgjørelse i styret. Dette gjelder imidlertid ikke for de saker som krever enstemmighet, se punkt 4.2.5 i avtalen.

Til punkt 4.2.5

Her bestemmes hvilke saker som krever enstemmighet i styret. Dette er saker som anses å være særlig viktige for selskapet og dets aksjonærer, og som det således bør være enighet om. Sakene som er listet opp i klausulen er kun forslag. Dette bør diskuteres konkret.

Til punkt 4.3 Signaturrett

Her fastsettes hvem som kan opptre på vegne av selskapet utad (dvs. signere og forplikte selskapet). Aksjeloven § 6-30 har som utgangspunkt at hele styret i fellesskap må signere på vegne av selskapet. Dette er imidlertid ofte upraktisk. Aksjeloven § 6-31 åpner derfor for at det i vedtektene kan gis fullmakt til nærmere bestemte personer. Fastsettelsen av hvem som kan opptre på vegne av selskapet er derfor ofte et spørsmål om hvor smidig man ønsker at dette skal være.

Styret kan gi styreleder, styremedlem, daglig leder eller en bestemt ansatt, rett til å tegne selskapets firma, alene eller sammen med andre.

Ved stiftelsen må alle deltakerne signere på at de ønsker ASet registrert, men etter dette er det vedtektene som viser hvem som kan signere på vegne av firmaet.

Nedenfor fremgår noen alternativer man kan velge mellom, også andre alternativer kan avtales.

- Styrets leder alene
- Styrets leder og ett styremedlem i fellesskap
- To styremedlemmer i fellesskap

Noen velger også at styret signerer i fellesskap, selv om dette er noe tungvint.

Daglig leder kan alltid representere selskapet utad i anliggender som faller innenfor hans myndighet, dvs. «i saker som inngår i den daglige ledelse».

Til punkt 4.4 Generalforsamlingen

Gjennom generalforsamlingen utøver aksjeeierne den øverste myndighet i selskapet. Dette vil i praksis ikke ha veldig stor betydning i et Driftsselskap som dette da alle aksjonærene også er sikret styreplass.

På den ordinære generalforsamlingen skal blant annet årsregnskap, årsmelding og utdeling av utbytte godkjennes. Honorar til styret skal også

vedtas her. I tillegg kan vedtekter eller avtale, som punkt 4.4, gi føringer for hvilke saker som skal behandles og sette krav til enstemmighet.

Her bestemmes hvilke saker som krever enstemmighet i generalforsamlingen. Dette er saker som anses å være særlig viktige for selskapet og dets aksjonærer, og som det således bør være enighet om. Sakene som er listet opp i klausulen er kun forslag, og dette bør diskuteres konkret.

Til punkt 5 Inntekter og utgifter i driftsselskapet m.m.

Dette punktet må utarbeides og utfylles etter en konkret diskusjon mellom partene. Det som er viktig å avtale, er de overordnede prinsippene som skal gjelde for driften av Selskapet.

Til punkt 5.1 Inntekter i driftsselskapet

Driftsselskapets inntekter vil med den modellen som er valgt stort sett være innbetalingen fra aksjonærene og eventuelt salg av forbruksartikler til pasienter.

Til punkt 5.2 Felleskostnader

Til punkt 5.2.1

Her fastsettes felleskostnadene som aksjonærene skal dekke ved en avtalt innbetaling til selskapet. Det er viktig at man diskuterer og avtaler hvilke konkrete kostnader det er naturlig å definere som felleskostnader og som alle dekker sin forholdsmessige del av. Kostnadene som er nevnt i utkastet er ikke uttømmende.

Felleskostnadene er faste utgifter som Aksjonærene må dekke sin andel av også ved fravær (inkl. fravær ved permisjoner etc.).

Til punkt 5.2.3

Her er det foreslått som et utgangspunkt at felleskostnadene skal fordeles i henhold til antall behandlingsrom som den enkelte tannlege disponerer. Andre fordelingsnøkler kan avtales. Dette må diskuteres mellom partene før avtalen ferdigstilles.

Det kan være et alternativ å dele noen kostnader likt og andre i forhold til faktisk bruk.

Andre momenter som bør diskuteres er hva som er ønsket løsning hvis en av aksjonærene velger å jobbe deltid og hva som er riktig fordeling av felleskostnader hvis noen av aksjonærene inngår avtale med assistenttannlege.

Til punkt 5.3 Forsikringer

Her er det viktig at partene diskuterer hvilke forsikringer som er aktuelle og diskuterer med forsikringsselskapet hvem som er riktig forsikringstaker.

Til punkt 6 Samarbeid mellom partenes virksomheter

I tillegg til å være en aksjonæravtale som regulerer forholdet mellom aksjonærene i Driftsselskapet, regulerer denne avtalen også samarbeidet mellom aksjonærenes tannlegevirksomheter. Avtalens punkt 6 omhandler ulike sider ved dette samarbeidet.

Dette punktet er av stor betydning, og må diskuteres grundig av partene før avtalen ferdigstilles. Her vil de valgene man gjør i forhold til hvor mye av driften som skal være felles måtte gjenspeiles i avtalen.

Hvor mye av utstyr og forbruksmateriell og fellesløsninger som for eksempel resepsjon, venterom, røntgen, steril, journalsystem, telefon- og it-løsninger, markedsføring osv. som skal tilhøre driftsselskapet må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle.

Det presiseres at punktene som er tatt med kun er forslag, og ikke ment som en uttømmende liste. De løsningene som ellers er foreslått under punkt 6 om samarbeid må også vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle.

Partenes planer for samarbeidet og den videre utviklingen av Driftsselskapet må diskuteres grundig før avtalen ferdigstilles.

Til punkt 6.3 Ansettelse av hjelpepersonell

Utgangspunktet for dette avtaleutkastet er at hver part har ansatt eget hjelpepersonell i egen tannlegevirksomhet.

Partene forplikter seg i dette punktet til at man som hovedregel er betjent med hjelpepersonell i arbeidstiden slik at alle bidrar likt til pasientkontakt og kundeservice.

Noen velger en løsning der også hjelpepersonell er ansatt i driftsselskapet. Dette kan ha driftsfordeler i forhold til ressursutnyttelse ved at de ansatte på en smidig måte kan benyttes i alle partenes egne virksomheter ved behov. Det kan også være lettere å ha en enhetlig lønns- og personalpolitikk dersom man ansetter alt hjelpepersonellet i selskapet.

Dersom hjelpepersonell er ansatt i driftsselskapet og en tannlege avslutter sin virksomhet der og etablerer seg på nytt annet sted kan det oppstå problemstillinger i forhold til arbeidsmiljølovens regler om virksomhetsoverdragelse. Her er ikke alle situasjoner rettslig avklart og det kan bli reist spørsmål om hvorvidt det er driftsselskapet eller virksomheten til tannlegen som avslutter og etablerer seg annet sted som er arbeidsgiver i en slik situasjon, jf. innledende punkt 3 i disse kommentarene om *Driftsselskap og graden av fellesløsninger*.

Til punkt 6.4 Samarbeidsavtale med assistenttannlege/spesialist

Det er lagt opp til at partene fritt kan inngå avtale med assistenttannlege/vikar etter eget behov og ønske.

Dersom man ønsker å knytte til seg en spesialist til å arbeide i egen virksomhet må dette avklares med de øvrige aksjonærene.

Til punkt 6.5 Markedsføring

Dette punktet relaterer seg til markedsføring av klinikken/tannlegene, og om det er kontorfellesskapet/driftsselskapet som sådan som skal markedsføres, eller om det er den enkelte tannleges virksomhet.

I avtaleteksten er det kun disse to overordnede alternativene som er skissert, uten noen nærmere særregulering av ulike forhold som kan være aktuelle å regulere, jf. nedenfor. Punktet henger nøye sammen med hva partene tenker rundt felles drift og bør diskuteres nøye i sammenheng med dette.

Dersom klinikken som helhet markedsføres vil det ofte være naturlig at dette dekkes av selskapets midler, og dermed inngår i felleskostnadene som dekkes av den enkelte tannlege.

Dersom det skal være felles markedsføring tilsier dette kanskje også at klinikken skal ha én felles nettside, og i det vesentligste opptre samlet. Det vil da være driftsselskapet som har rettigheter knyttet til merkevare og navn på driftsselskapet.

Noen velger også å regulere at alle aksjonærene har rett til å delta i markedsføringskampanjer, men ikke nødvendigvis en plikt til å delta i slike. Den enkeltes ønske om å rekruttere flere pasienter kan variere.

Det kan avtales at dersom en eller flere av aksjonærene ønsker å gjennomføre reklamekampanjer for å tiltrekke flere pasienter, er de berettiget til dette. Kostnadene med slik markedsføring skal i så tilfelle dekkes med lik andel på de aksjonærene som deltar i kampanjen.

Det kan videre avtales at de pasienter som registreres som følge av kampanjen utelukkende skal tilfalle de av aksjonærene som har deltatt i denne, med likt antall pasienter pr deltatte aksjonær. Pasienter som registreres som følge av kampanjer skal i tilfelle ikke fordeles etter reglene i 6.7.

Til punkt 6.6 Partenes pasientporteføljer

Aksjonæravtalen legger opp til at pasientporteføljen er den enkelte parts eiendel og tilhører den enkelte parts egen tannlegevirksomhet.

Til punkt 6.7 Fordeling av nye pasienter

Avtalen tar utgangspunkt i at alle arbeider noenlunde like mye, og det kan da være naturlig at man fordeler nye pasienter likt. Partene må bli enige om rutiner som sikrer en rettfærdig fordeling av nye pasienter som kommer til.

Andre fordelingsnøkler kan også avtales.

Til punkt 6.8 Akuttpasienter

Det anbefales at man fordeler akuttpasienter noenlunde likt mellom partene og at partene forplikter seg til å sette av nok tid til dette, for å fordele denne belastningen likt.

Til punkt 6.9 Vaktordning

Det anbefales at partene avtaler en vaktordning i egen avtale, som de ved inngåelse av aksjonæravtalen er forpliktet til å følge.

Noen ønsker her en vaktordning kun for partenes pasienter, mens andre også ønsker en åpen vaktordning som markedsføres mot publikum.

Til punkt 6.10 Ferie

Det anbefales at partene diskuterer hvordan de vil håndtere ferieavvikling. Styret gis her beslutningsmyndighet til å bestemme hva som anses som fellesferier og at det skal holdes åpent

Andre løsninger kan avtales der det er enighet om dette.

Mange synes det er viktig at det holdes åpent og at det byttes på hvem av partene som tar de ulike feriene og deler av ferien hvert år.

Til punkt 6.11 Sykdomsfravær

Avtalen legger opp til at partenes forpliktelser i henhold til avtalen fortsatt gjelder ved sykefravær. Dette vil i forhold til kostnader være driftsutgifter som man kan tegne forsikringer mot. De fleste forsikringsselskapene tilbyr sykeavbruddsforsikring. NTFs medlemmer har tilbud om sykeavbruddsforsikring gjennom Akademikeravtalen (Storebrand) og Tannlegenes Gjensidige Sykeavbruddskasse (TGS), som er et uavhengig forsikringsselskap som eies av NTFs medlemmer. For nærmere informasjon om oppdaterte vilkår, årspremie mv. se informasjon på www.storebrand.no/tannlegeforeningen og www.sykeavbruddskassen.no.

Vi minner her også om *Sykehjelpsordningen for tannleger* som yter stønad til tannleger som er sykemeldte. For mer informasjon om *Sykehjelpsordningen for tannleger* se Tannlegeforeningens nettsider (www.tannlegeforeningen.no)

Til 6.12 Dødsfall

Her forplikter partene seg til solidarisk å hjelpe til med å opprettholde verdien i avdødes praksis frem til salg kan gjennomføres.

Til punkt 7 Overdragelse/ervert av aksjer

Klausulen regulerer de tilfellene hvor en eller flere aksjonærer ønsker å overdra sine aksjer, eller hvor selskapet ved utstedelse av nye aksjer

(emisjon) får en eller flere nye aksjonærer (tannlege). Også her er det viktig at partene diskuterer om de ønsker slike løsninger som for eksempel forkjøpsrett for medeiere.

Til punkt 7.1 Vilkår om tiltredelse av Avtalen

En tannlege(virksomhet) som ønsker å overta en aksjepost og bli medeier i Driftsselskapet må først akseptere innholdet og forpliktelsene i avtalen ved å signere en tiltredelseserklæring (vedlegg 2 til avtalen) før vedkommende godkjennes av styret. Dette er gjort for å sikre at nye eiere også må forholde seg til avtalen.

Til punkt 7.2 Styresamtykke

Styret kan nekte å godkjenne ny tannlege hvis det foreligger saklige grunner til dette. Godkjenning av ny tannlege som medeier er en av de beslutningene som krever enstemmighet i styret jf. punkt 7.2 og punkt 4.2.5 h). Eksemplene på hva som kan være saklige grunner er ikke uttømmende.

Til punkt 7.3 Forkjøpsrett

Aksjonærene er i avtalen sikret en forkjøpsrett når en medeier vil selge sin andel i Driftsselskapet. Forkjøpsretten gjelder i nesten alle situasjoner der aksjer overdras men med noen viktige unntak: det er ikke forkjøpsrett når tannlegen vil selge til en krets av «nærstående», i praksis viktig når tannlegen har egne barn som er utdannet tannlege og ønsker å overta. Det er også et unntak når tannlegen selger sin aksjepost til et selskap som han selv eier eller kontrollerer.

Til punkt 7.3.2

Her er det presisert at forkjøpsretten for aksjonærene skal inntas i driftsselskapets vedtekter. Dette gjøres for at 3. part skal være oppmerksom på at det foreligger en slik forkjøpsrett.

Til punkt 7.3.3

Forkjøpsrett når aksjene er eid av et aksjeselskap kontrollert av aksjonæren. Bestemmelsen er inntatt for å sikre at forkjøpsretten som tilfaller de øvrige aksjonærene ikke kan omgås ved at en tannlege plasserer eierskapet til sine aksjer i et eget aksjeselskap, og aksjer i dette selskapet overdras uten å utløse forkjøpsretten.

Til punkt 7.4 Gjennomføring av forkjøpsrett

Her er det tatt inn rutiner for hvordan forkjøpsretten gjennomføres. Det er også bestemt at den som vil benytte seg av forkjøpsretten må betale samme pris som det er avtalt mellom selger og kjøper. Dersom flere eiere vil hevde forkjøpsrett så blir det en auksjon mellom disse.

Til punkt 7.4.1

Det er satt en frist på 1 måned til å gi beskjed om at man ønsker å benytte forkjøpsretten. Dette er vesentlig kortere frist enn aksjelovens bestemmelse i

§ 4-23, som har 2 måneders frist. I den situasjonen herværende avtale skal regulere så vil imidlertid verdiene i selskapet være begrenset, og det kan da forsvares å ha en kortere frist for medeier til å bestemme seg for om man vil benytte forkjøpsretten. Selgende aksjonær og kjøper har også behov for avklaring innen rimelig tid.

Dersom det ikke foreligger en avtalt pris så skal aksjene overdras til «virkelig verdi». Dette bør partene som nevnt ovenfor under hovedpunkt 10 også ha diskutert i samarbeid med regnskapsfører/revisor.

Dersom det ikke blir enighet om pris så skal verdsettelsen skje ved voldgiftsskjønn i henhold til punkt 11.3, jf. punkt 7.4.5

Til punkt 7.5 Kjøpsopsjon og salgspålit

Her reguleres den situasjonen at en av tannlegene ønsker å tre ut av Driftsselskapet, men ikke har en kjøper. Avtalen legger her opp til at de øvrige medeierne her har valget mellom å kjøpe vedkommende andel eller å beslutte at Driftsselskapet må avvikles.

I aksjeloven er en aksjonærs rettighet til å kreve å tre ut av selskapet regulert i § 4-24. Etter aksjeloven skal det tungtveiende grunner til for at en aksjeeier skal gis rett til å tre ut av selskapet, og med det tvinge frem at selskapet kjøper ham ut. Slike tungtveiende grunner kan være at styreorganer har misbrukt sin stilling til å gi noen aksjonærer fordeler på bekostning av andre, eller at det har oppstått alvorlige og varige motsetningsforhold mellom aksjonærene. Avtalen her går lenger ved at den tillater at en aksjonær kan tre ut og at de øvrige aksjonærene da må velge mellom å løse ham ut eller å avvikle selskapet.

En avvikling av selskapet innebærer at eiendelene må realiseres, og kreditorene få dekning så langt det lar seg gjøre. Driftsselskapets forpliktelser må oppfylles så langt det lar seg gjøre, og eventuelle garantier i for eksempel leieforhold kan måtte innfris. Dette betyr at i praksis så vil partene være under et stort press for å finne andre løsninger enn en avvikling av selskapet. Det er svært viktig at aksjonærene diskutere om de ønsker en slik løsning med det et sterkt press for å kjøpe ut en som ønsker å slutte eller om man for eksempel heller velger en løsning der den som ønsker å tre ut må finne en kjøper.

Dersom verdsettelsen av aksjene er knyttet til de verdiene som er i eiendelene i selskapet, så er det kanskje ikke så tyngende for de øvrige aksjonærene å ta over, men når en slutter vil det også innebære økte felleskostnader for de gjenværende. Dersom det er få aksjonærer i driftsselskapet så vil en vesentlig økning av fellesutgiftene ha stor betydning.

Det er viktig at partene før aksjonæravtalen ferdigstilles diskuterer om man faktisk vil ha en slik løsning med rett til å kreve seg utløst og at medeierne må overta eller avvikle driftsselskapet. Det kan argumenteres for at man ikke skal kunne tvinge frem en avvikling av Driftsselskapet i alle situasjoner der man ikke lenger ønsker å være en part i dette. Dersom tannlegen som

ønsker å avslutte var etablert som solopraksis så ville han for eksempel bære risikoen alene for ikke å finne en kjøper.

Partene kan også diskutere plikt for de øvrige aksjonærene til å kjøpe i gitte situasjoner: for eksempel ved pensjonering og når man må avslutte praksis som følge av sykdom eller ulykker, og ikke har lyktes med å finne kjøpere.

Til punkt 8 Mislighold og tvunget eierskifte

Klausulen regulerer de tilfellene hvor avtalen misligholdes (8.1 og 8.2), og hvor aksjonærene ikke greier å enes om veien videre for selskapet (8.3).

Til punkt 8.1 Mislighold

Mislighold av avtalen innebærer at den som misligholder må kompensere de øvrige aksjonærene for det økonomiske tap de påføres som følge av misligholdet. Dette er i samsvar med vanlige erstatningsrettslige prinsipper. Det er presisert at også brudd på de pliktene partene har i henhold til kapittel 6 om samarbeid er et mislighold av avtalen.

Til punkt 8.2 Vesentlig mislighold

Her fremgår det at avtalen innebærer at de øvrige aksjonærene eller selskapet kan kreve å innløse aksjene til misligholdende aksjonær, også kalt utløsning av aksjonær. Hva som skal betegnes som vesentlig mislighold fremgår av 8.2 annet ledd.

Som vesentlig mislighold regnes bl.a. manglende retting av påklagede forhold som nevnt i pkt. 8.1 ovenfor, forsømmelser av betalingsforpliktelser overfor Driftsselskapet, alle forhold som utsetter de øvrige Aksjonærer eller Driftsselskapet for alvorlig kritikk eller fare for tap av omdømme. De nevnte momentene er ikke en uttømmende liste over hvilke forhold som vil kunne anses som vesentlig mislighold av avtalen. Tap av autorisasjon vil medføre at man ikke lenger oppfyller betingelsen i punkt 2.1.2, og vil måtte selge seg ut. Praktisk viktig er at manglende oppfyllelse av sine plikter i henhold til kapittel 6 om samarbeid også kan være et vesentlig mislighold av avtalen.

En slik regulering av retten til å innløse aksjene til en aksjonær går lenger enn det som følger av aksjeselskapsloven § 4-25. I henhold til aksjeselskapsloven må en innløsning besluttes av domstolen etter søksmål, og er knyttet til strenge vilkår. Det følger av § 4-25 at retten til å utløse en problematisk aksjonær krever at aksjeeieren vesentlig har krenket selskapsforholdet ved mislighold, eller at det har oppstått et alvorlig og varig motsetningsforhold, eller andre tungtveiende grunner. Det skal mye til for at retten vil beslutte utløsning.

En regulering som foreslått i punkt 8 gjør det med andre ord lettere å vinne frem med et krav om å løse ut en aksjonær. Det er likevel ikke fritt frem, og en beslutning om utløsning av en annen aksjonær vil kunne angripes rettslig av den som utløses.

Til punkt 8.3 Utløsning

Denne klausulen tar sikte på å regulere de tilfellene hvor aksjonærene ikke blir enige om veien videre for selskapet, nærmere bestemt de avgjørelsene som krever enstemmighet i styret (4.2.5) og i generalforsamlingen (4.4.2).

Til punkt 9 Endringer i avtalen

Det er her presisert at endringer eller tillegg til avtalen må være skriftlig vedtatt av alle partene. Dette sikrer klarhet i hva som faktisk er avtalt og enighet om.

Til punkt 10 Konfidensialitet og lojalitet

Partene har i alle henseende som angår avtalen en gjensidig lojalitetsplikt. Alle parter er forpliktet til, i rimelig grad, å ta hensyn til de andre partenes interesser. Dette gjelder også med hensyn til forhold og situasjoner som eventuelt ikke er uttrykkelig regulert i denne kontrakt.

Lojalitetsplikt betyr at partene er forpliktet til, i rimelig grad, å ta hensyn til den andre partens interesser. Mange konflikter er mulig å forebygge eller løse gjennom kommunikasjon og gjensidig forståelse og respekt for hverandres synspunkter og interesser.

Den gjensidige lojalitetsplikt i kontraktsforhold er en rettslig standard utviklet gjennom rettspraksis, og som gjelder også der det ikke fremgår av avtalen. Brudd på lojalitetsplikten kan også være grunnlag for sanksjoner og utløsning av aksjonær i henhold til misligholdsbestemmelsene om vesentlig mislighold av avtalen jf. punkt 8.2 2. avsnitt.

Lojalitetsplikten gjelder før, under og til en viss grad også etter at samarbeidet er avsluttet. Dette gjelder også forhold som ikke er uttrykkelig regulert i kontrakten. Brudd på lojalitetsplikten vil kunne medføre erstatningsplikt.

Til punkt 11 Tvister, lovvalg og jurisdiksjon

Til punkt 11.1 Vernetting

Vernetting er betegnelsen på den rettskrets hvor en sivil rettssak kan eller skal reises. Avtalen legger til grunn at eventuelle søksmål må anlegges ved den domstol som driftsselskapet hører under.

Til punkt 11.2 Forhandlinger og mekling

Partene forplikter seg også til å forsøke å løse tvister ved mekling før man eventuelt saksøker selskapet eller de andre aksjonærene. Det er i Avtalen sagt at mekling fortrinnsvis skal skje med bistand fra den norske tannlegeforenings sekretariat. Sekretariatet har mye kunnskap om tannlegebransjen og vil kunne bistå partene.

NTF tilbyr mekling ved kontraktsrettslig uenighet mellom tannleger som er medlemmer av NTF. Mekling innebærer forhandlinger om en minnelig løsning, etter at begge parter har lagt frem sitt syn på konflikten, enten per telefon eller i møte. Bistand fra sekretariatet til mekling er kostnadsfritt for medlemmene, utover medlemmenes eventuelle egne reiseutgifter hvis det avtales møter.

Mekler skal tilrettelegge og bidra til best mulig dialog mellom partene. Mekler skal opptre nøytralt, det vil si være en upartisk og uavhengig forhandlingsmedhjelper. Mekler skal hjelpe partene til selv å komme frem til en frivillig forliksavtale, som i størst mulig grad samsvarer med deres interesser og behov, og som innebærer en endelig avslutning på konflikten. Mekleren opptrer ikke som dommer ved meklingen, og har ikke rett til å gi bindende pålegg til noen av partene.

Meklingen er på et hvert tidspunkt frivillig. Partene kan kreve meklingen avsluttet uten å måtte angi grunn for dette. Partene plikter å holde meklingens innhold konfidensielt, og kan ikke uten skriftlig avtale, overfor en utenforstående tredjepart, henvise til forslag fra motparten fremsatt under mekling med henblikk på å finne en løsning.

Meklingen avsluttes ved et skriftlig forlik mellom partene, ved at mekleren meddeler partene at det ikke anses hensiktsmessig å fortsette meklingen, eller ved at en eller begge parter meddeler mekleren at vedkommende ikke ønsker å fortsette meklingen.

Dersom mekling ikke fører frem vil tvisten eventuelt måtte avgjøres i rettssystemet eller ved voldgift, noe som vil være tid- og kostnadskrevende for begge parter. Prosessrisiko og prosessøkonomiske hensyn innebærer at det ofte er en fordel for begge parter å avslutte saken i minnelighet.

Verdsettelsesproblematikk er unntatt fra ordinær rettergang jf. punkt 11.3. Dette betyr at uenighet om verdsettelsen ikke kan være gjenstand for søksmål men må løses i henhold til avtalen ved voldgift. Det er i avtalen vist til Lov om voldgift som vil være gjeldende for partene. Partene må også her bære kostnadene ved voldgiftssaken. Se voldgiftsloven av 14. mai 2004 nr. 25 på <http://www.lovdatab.no>.